

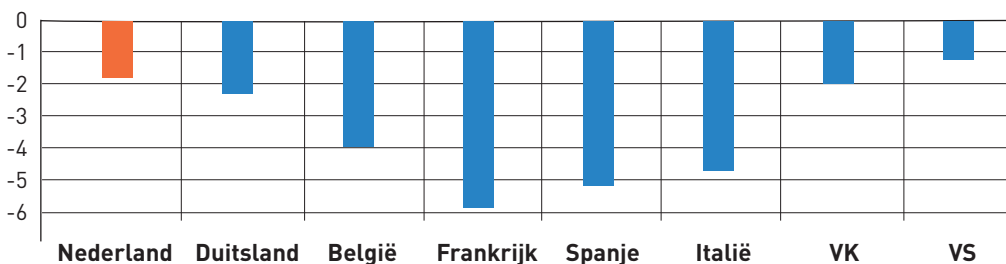
Update Economische impact corona Zwolle | 28 mei 2020

Algemeen

- Naast de gemeentelijke ondersteuning wordt in de Regio Zwolle ook samengewerkt onder de vlag 'Samen uit de crisis Regio Zwolle.' Dit gaat om een samenwerkingsverband tussen gemeentes, het werkbedrijf Regio Zwolle, de Economic Board, VNO-NCW en MKB Nederland. Bovenop bestaande loketten zorgt dit samenwerkingsverband voor monitoring (wekelijkse ondernemerspeiling) én aanvullende begeleidingscapaciteit voor het bedrijfsleven.
- Op 6 mei waren er in de gemeente Zwolle 770 aanvragen gedaan voor de tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW). In de Regio Zwolle ging het om 4.172 aanvragen.
- In Zwolle zijn tot dusverre plusminus 2300 TOZO-regelingen aangevraagd. (=Tijdelijke Overbruggingregeling Zelfstandig Ondernemers)
- Zo'n 900 ondernemers uit de Regio Zwolle hebben tot dusverre deelgenomen aan de ondernemerspeiling. Op dit moment geeft zo'n 55% van de respondenten aan omzetverlies te hebben door de crisis, waarbij het gaat om een gemiddeld verlies van 57%. De beoordeling van de maatregelen van de overheid neemt af. Veel ondernemers geven in de peiling aan dat de maatregelen onvoldoende effect hebben. Ook wordt onder meer benoemd dat liggende voorraden zwaar drukken op de kosten van ondernemers.
- In april waren er 314.000 werklozen, wat neerkomt op 3,4 procent van de beroepsbevolking. In maart en februari was dit 2,9 procent. Eind april registreerde het UWV 292 duizend lopende WW-uitkeringen. Vergeleken met vorig jaar ligt het aantal 13,5% hoger. De sectoren met de grootste toename zijn de schoonmaakbranche, uitzendbedrijven detailhandel, cultuur, horeca en catering.[\[CBS\]](#)
- ABN-Amro heeft berekend op basis van de NOW- aanvragen dat bedrijven tot dusverre al plusminus 45 miljard euro aan verwachte omzetzakeringen hebben opgegeven. Groothandels, winkels en industriële bedrijven geven hierbij de grootste verliezen aan.
- De Nederlandse economie krimpt in het eerste kwartaal van 2020 met 1,7%. Het corona-effect op de economie was daarmee groot, maar minder erg dan in de buurlanden. [\[RaboResearch, 15 mei 2020\]](#)

Krimp in Nederland valt nog mee

Economische krimp eerste kwartaal 2020 [% verandering t.o.v. derde kwartaal 2019] bron: Eurostat, ONS, Makrobond

- Het beeld is dat de economische impact in Zwolle niet in grote mate afwijkt van de landelijke trend. We zien in Zwolle dat met name de Binnenstad erg stevig wordt geraakt door de crisis (zowel horeca als detailhandel).

Zorgsector

- Ziekenhuizen lijden ruim 5 miljard euro schade door de coronacrisis, aldus voorzitter Ad Melkert van de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) in een brief aan de Tweede Kamer. Dit is een combinatie van zorg die niet geleverd kan worden, hoge kosten voor de verzorging van coronapatiënten en de voorbereidingskosten voor eventuele toekomstige uitbraken. Er is op dit moment grote onzekerheid over wie deze rekening oppakt. [\[8 mei 2020\]](#)

Bouw

- 'Bedrijvigheid in de bouw verhult sombere vooruitzichten' ([Financieel Dagblad, 25 mei 2020](#)). Hoewel de bouw grotendeels doorwerkt, neemt het ondernemersvertrouwen en het aantal nieuwe orders aanzienlijk af. De bouw is een laatcyclische sector, waarmee de huidige activiteiten op de bouwplaatsen een vertekend beeld geven. Nu zien we de uitvoering van opdrachten die al eerder in de markt zijn gezet. Maar veel nieuwe orders vallen weg. Ook is het ziekteverzuim hoger vanwege preventief thuisblijven met verkoudheidsklachten. Ook het stikstofdossier speelt nog een rol. Voor de sector zal het tempo waarmee nieuwe aanbestedingen in de markt worden gezet van groot belang zijn.
- Bouwactiviteiten voor de getroffen sectoren zoals de hotelbranche, horeca en delen van de detailhandel zijn grotendeels weggevallen. Daarnaast blijkt het lastig voldoende personeel op de bouwplaats te krijgen, mede omdat veel Oost-Europese arbeidsmigranten naar huis zijn teruggekeerd in deze crisistijd. ([ABN-Amro, 19 mei 2020](#))
- Aanbestedingen vanuit de gemeente lopen door zoals gepland. In Zwolle hebben we tot dusverre geen concrete signalen gehoord van bedrijven die zich zorgen maken of lokale aanbestedingen vertraging oplopen.

Maakindustrie/ groothandel

- Met ondernemers op de diverse bedrijventerreinen in Zwolle is veel contact. Bij veel ondernemers daar lijkt de economische impact tot dusverre mee te vallen. Wel is de verwachting dat de recessie die naar verwachting volgt op deze crisis de nodige impact zal hebben.
- In de automotive worden de gevolgen van de coronacrisis duidelijker zichtbaar. ([ING, 1 mei 2020](#)) Het aantal registraties van nieuwe auto's is in april gedaald met 50% ten opzichte van april 2019.
- De vraag is of de huidige crisis zal leiden tot een (tijdelijke) breuk met de trend van autodelen. Het hebben van een eigen auto wordt gezien als veilig en betrouwbaar, vooral tegen het licht van COVID19. Zolang social distancing zo belangrijk blijft, zal er een afname zijn in de vraag naar deelconcepten op het gebied van mobiliteit. ([Automotive industry – Covid-19's long-term effects on the industry', 18 mei 2020, ING](#))
- Ketens binnen de automotive industrie zijn dusdanig complex, dat de kans niet zo groot is dat deze worden aangepast, omdat dit zou zorgen voor flinke kostenstijgingen. Het vinden van toeleveranciers die exact volgens de juiste kwalificaties kunnen leveren, én kunnen voldoen aan kwaliteits- en veiligheidsstandaarden is kostbaar. Voor nieuwe modellen (met name voor elektrische auto's kan er wel worden gekeken naar hoe de kwetsbaarheid van de keten zoveel mogelijk kan worden beperkt. Al blijft daar voor de grondstoffen een afhankelijkheid zowel richting Afrika als Zuid-Amerika. ([Automotive industry – Covid-19's long-term effects on the industry', 18 mei 2020, ING](#))

Logistiek

- Crisis kan impuls geven aan duurzamer goederenvervoer' ([ABN-Amro, 14 mei 2020](#)). In Nieuwsblad Transport geven vervoerders aan dat het spoor relatief weinig hinder ondervindt van de maatregelen. Goederenvervoer per trein én schip kan zich nu bewijzen als goed alternatief voor wegvervoer.
- 'Opname logistiek vastgoed in Europa dit jaar 32 tot 46% minder dan in 2019'. ([26 mei 2020, Buck Consultants](#)) De huren voor toplogistiek vastgoed zullen in veel logistieke markten dit jaar op het huidige niveau blijven. De interesse van Aziatische en Amerikaanse bedrijven om te investeren in logistiek vastgoed zal naar verwachting de komende jaren niet verminderen. De ontwikkeling van megadistributiecentra (meer dan 40.000 m²) zal doorgaan, wellicht in een iets lager tempo. De geïnterviewde bedrijven geven aan Nederland, Duitsland en Polen als favoriete vestigingslanden te zien voor XXL-DC's. De ontwikkeling van stadsdistributiecentra zal verdere accelereren in heel Europa.

Zakelijke dienstverlening/vastgoedmarkt

- De gevolgen van de Coronacrisis voor de kantorenmarkt zijn nu vooral zichtbaar door lege gebouwen. Op termijn is de hamvraag hoe hard de economie wordt geraakt en wanneer we weer op kantoor kunnen gaan werken. De ontwikkeling van een vaccin is hierbij cruciaal, experts verwachten dat een getest en voldoende voorradig vaccin eind 2022 beschikbaar kan komen. Tot dit moment kunnen, vanwege de 1,5 meter afstand regel, maximaal 30% tot 40% van de kantoorwerknemers tegelijk op kantoor werken. De bestaande kantoorruimtes blijven nodig om meer ruimte per werknemer te kunnen bieden.
- Bedrijfsmakelaars en adviseurs verwachten dat de vraag naar moderne kleinschalige kantoorruimte (< 1.000 m²) ook na intrede van de coronacrisis onverminderd doorzet. Ondanks economische onzekerheid heeft CBRE geconstateerd dat 90% van de pre-corona kantoorzoekers in de regio Zwolle de zoektocht voortzetten.
- De vraag en het aanbod van kantoorruimte is nu beter in evenwicht dan tijdens de bankencrisis van 2008. Voor Zwolle speelt het grote aantal aflopende huurcontracten tot 2022 (ca. 250.000 m²) in de kantorenmarkt een belangrijke rol in de vraag naar geschikte huisvesting. Voor behoud van de werkgelegenheid is het cruciaal dat deze bedrijven in de stad of regio gevestigd blijven.

- Vanwege de sterke afname van het gebruik van het openbaar vervoer krijgen perifere kantoorlocaties een tweede kans. Het gebruik van de auto door werknemers (met minder inzittenden) zal mede door besmettingsvrees toenemen. Dit biedt kansen voor de deels lege kantoren op Voorsterpoort en Oosterenk.
- Experts verwachten dat de betekenis van het kantoor fundamenteel en versneld gaat veranderen door de coronacrisis. Centraal staat de vraag waarom we naar kantoor gaan. Hoe kan het kantoor veilig gebruikt worden en hoe wordt onze gezondheid gegarandeerd (luchtverversing/besmetting)? Digitaal werken is versneld de standaard geworden en naar verwachting is dit een blijvend onderdeel van ons werkproces.
- De gevolgen van de coronacrisis voor de werkgelegenheid in de zakelijke dienstverlening in Zwolle laat zich op dit moment moeilijk inschatten. De grootste en sterkste deelsectoren in de stad bestaan vooral uit ITC, E-Commerce en specialistische advies- en onderzoeksbureaus. Op korte termijn lijkt de werkgelegenheid in deze sectoren niet in gevaar te komen maar zal de sterke groei afzakken. De Zwolse werkgelegenheid in de publieke dienstverlening zal naar verwachting op korte termijn weinig tot geen negatieve gevolgen van Covid ondervinden.

Detailhandel

- Detailhandel in zijn algemeen blijft het moeilijk houden. ABN-AMRO berekende sinds de start van de coronacrisis en bijbehorende maatregelen een omzetverlies van 6 miljard voor de detailhandel. Er zijn vooral ook grote verschuivingen te zien in de consumentenbestedingen.
- Het is weer drukker geworden in de binnensteden. Ook in Zwolle. Er worden diverse acties uitgezet om de 1,5 meter economie, vooral op zaterdag, netjes te laten verlopen. Desondanks mag niet vergeten worden dat de bezoekersstromen nog veel minder zijn dan voor de coronacrisis. Ook in de grote wijkwinkelcentra van Stadshagen en Zwolle-Zuid worden maatregelen genomen om de drukte als gevolg van de 1,5 meter economie, vooral op zaterdag goed te laten verlopen.
- In de aanloopstraten/gebieden van de binnenstad (Assendorperstraat en Diezerbrink) is ook nog steeds beweging. Moeilijk om een exact beeld te krijgen ten opzichte van de pré coronasituatie. In winkelgebied Diezerbrink vindt nu ook de fysieke herstructurering plaats met overlast voor de consument (en de winkelier).
- De modewinkels hebben het erg moeilijk. Ook in de schoenenbranche is het moeilijk. Dit zijn nu net vaak de toonaangevende winkels die te vinden zijn in de binnenstad. In de supermarktbranche is daarentegen sprake van omzetsijgingen. In het verlengde hiervan laten de 'landwinkels' ook een positieve ontwikkeling zien.

Persoonlijke dienstverlening (kappers, schoonheidssalons, etc)

- Vanaf 11 mei mogen de kappers, schoonheidsspecialisten, fysiotherapeuten, rijsschoolhouders weer hun persoonlijke dienstverlening 'uitoefenen'. Bij de kappers was in ieder geval sprake van een sterke inhaalvraag.

Kunst en cultuur

- Het team cultuur van de gemeente Zwolle heeft een inventarisatie gehouden onder 26 culturele instellingen en ondernemers waar de gemeente een subsidierelatie mee heeft. Doel van de inventarisatie was om gestructureerde inzage te krijgen van de gevolgen van Covid-19. Van de 26 instellingen hebben 17 instellingen meegewerkt. Het algemene beeld dat bestond over de impact werd door de inventarisatie bevestigd. Vijftien instellingen geven aan dat hun activiteiten zijn geannuleerd of verschoven, zij verliezen tot 100% van hun omzet. De anderhalvemeter-maatregel betekent voor de meeste instellingen dat hun omzet door de beperkte openstelling verder onder druk komt te staan. Een uitvoerige weergave van de resultaten van de inventarisatie zal opgenomen worden in een informatienota voor het college en de raad.
- De Stedelijke Cultuurregio Zwolle heeft op voorzet van de Raad van Cultuur een inventarisatie in de stedelijke regio gehouden om de consequenties van Covid-19 inzichtelijk te maken. Het beeld bij de kleinere gemeenten in de regio is haast nog nijpender en het is de verwachting dat binnen afzienbare tijd een aantal instellingen failliet zal gaan. Hiermee dreigt een belangrijke infrastructuur te verdwijnen die niet alleen voor de culturele infrastructuur gevolgen heeft maar vaak ook diepe maatschappelijke gevolgen teweeg brengen. De culturele organisaties werken met veel vrijwilligers die voor sociale samenhang zorgen binnen kleine gemeenschappen.
- De Gemeente Zwolle heeft de VNG inventarisatie cultuur uitgezet onder de grote cultuur accounts. VNG voert druk uit op het Ministerie van Binnenlandse Zaken om ook voor de verliezen op cultuur compensatie via het gemeentefonds beschikbaar gesteld te krijgen.
- Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft een noodfonds cultuur opgezet om de eerste nood in de culturele sector te verlichten en de nationale culturele infrastructuur te behouden. Een beperkt deel van dit bedrag is bestemd voor de ondersteuning van de instellingen in de stedelijke regio's. Van gemeenten en provincies wordt verwacht dat zij de noodhulp met 50% matchen. Woensdag 27 mei wordt de kamerbrief verwacht waarin de contouren duidelijk worden van deze regeling. Binnen de taskforce cultuur Provincie Overijssel vindt bestuurlijke afstemming plaats over dit noodfonds.

- Op 1 juni worden de maatregelen versoepeld. Dat betekent dat het publiek weer welkom is bij bijvoorbeeld De Fundatie, maar ook Zwolse Theaters en vele anderen zullen hun publieke rol binnen alle beperkingen proberen op te pakken. Dat betekent voor velen een haast nog grotere financiële uitdaging omdat met de beperkte capaciteit voor te bereiken publiek de inkomsten niet opwegen tegen de kosten.
- Op woensdag 10 juni zal de Gemeente Zwolle een campagne starten om de culturele instellingen en ondernemers een hart onder de riem te steken door verschillende mensen uit de sector te portretteren en hun verhaal te delen via de gratis huis aan huis bladen ondersteund door social media uitingen.

Horeca en Leisure

- Wekelijks is er overleg door de Taskforce Vrijtijdseconomie van de provincie Overijssel. Daar zijn ook ondernemers uit het Vechtdal bij aangesloten, zodat de provincie haar inzet goed kan richten op wat nodig is. Denk hierbij aan lobby richting Den Haag, ondersteuning bij maatregelen voor crowdmanagement, gewijzigde van de aanpak van Gastvrij Overijssel, niet inzetten op marketing die concurrentie per toeristisch gebied uitlokt, maar landelijk samen optrekken met "Lekker weg in eigen land", etc.
- Veel ondernemers in de horeca, leisure en verblijfssector dienen nu hun plannen in om te laten toetsen aan de noodverordening. Deze plannen worden efficiënt beoordeeld door een samenwerking tussen gemeente, veiligheidsregio en sportservice Zwolle. Opening betekent niet dat ondernemers uit de problemen zijn. De vaste lasten zijn immers aangegaan op heel andere omzetmogelijkheden. Voor ondernemers die nu nog niet open mogen, zoals sauna's en sportscholen is de situatie zwaar en lastig om te accepteren.
- De Zwolse aanpak voor de horeca in coronatijd is goed ontvangen. We zijn die maatregelen nu aan het uitvoeren:
 - o Er wordt geen nieuwe horeca (nieuwe bedrijven) toegevoegd waar er sprake is van een afwijking van het bestemmingsplan.
 - o In samenwerking met Koninklijke Horeca Nederland (KHN), afdeling Zwolle wordt gewerkt aan tijdelijke verruiming van de terrassen. Hierbij is sprake van een fase 1 en een fase 2. Bij fase 1 krijgen ondernemers voor 1 juni antwoord waar eenvoudig terrasuitbreiding mogelijk is. Fase 2 is bedoeld voor de meer complexe vragen, die meer tijd vragen om te onderzoeken.
 - o De gesprekken met de ketenpartners worden op dit moment georganiseerd en gepland.
 - o De pilot sluitingstijden terrassen gaat lopen per 1 juni. Er heeft een extra gesprek plaatsgevonden tussen horecaondernemers in de Voorstraat en de politie om de pilot ook in deze straat goed vorm te geven.

Evenementen

- De evenementenbranche ligt nagenoeg stil en de onzekerheid is groot. Minister de Jonge heeft aangegeven dat massale evenementen met een landelijke uitstraling pas weer mogelijk zijn als er een vaccin is. 'We hopen natuurlijk dat er snel een vaccin is, maar een jaar of langer is reëel', aldus de minister. Een concreet besluit wordt uiterlijk 1 september genomen.
- Dit heeft logischerwijs zeer grote gevolgen voor de evenementenbranche. De sector ziet € 3,5 miljard omzet verdampen en 48.000 banen verdwijnen, zo onderzocht adviesbureau Respons. Voor 2020 was een geprognosticeerde omzet van € 7,4 miljard berekend, goed voor 100.000 banen. 'De uitkomsten van het onderzoek onderschrijven de catastrofale gevolgen van het coronavirus voor de gehele evenementenbranche', zo stelt het bureau.
- Ook voor de Zwolse evenementenbranche heeft de huidige stand van zaken grote gevolgen, en dat wordt dramatisch als inderdaad volgend jaar geen grote evenementen mogen worden georganiseerd. Veel organisatoren werken immers met een voucherregeling: als er volgend jaar geen evenement is, moeten de verkochte tickets voor 2020 alsnog worden terugbetaald.
- Voor evenementen die wellicht wel door mogen gaan zal de 1,5 meter afstand regeling gaan gelden. Het is zeer de vraag of dit in de praktijk daadwerkelijk te realiseren is, zowel voor wat betreft het verdienvermogen als voor wat betreft de beleving van een evenement of festival.
- Daarnaast lijkt er bij het kabinet weinig aandacht te zijn voor de evenementensector: er is weliswaar geld ter beschikking gesteld voor toch al gesubsidieerde instellingen, maar er is tot op heden geen regeling voor de particuliere sector.
- Kortom, een weinig rooskleurig beeld in de evenementensector.

Analyse: 'Corona-effect op nieuwe buitenlandse vestigingen groot'

René Buck, 12 mei 2020

In februari maakte de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) fraaie resultaten bekend over het aantrekken van buitenlandse projecten in 2019. Daarbij gaat het om nieuwe of uitbreidende vestigingen van Amerikaanse, Aziatische en Europese bedrijven (niet om internationale investeerders in vastgoed). Samen met het Invest in Holland Network (waarin regionale ontwikkelingsmaatschappijen en de grote steden) werden bijna vierhonderd projecten 'gescoord', met een investeringsvolume van ruim 4 miljard euro, resulterend in veertienduizend directe banen (in de eerste drie jaar). Een geweldig resultaat.

De internationale concurrentiepositie voor het aantrekken van buitenlandse bedrijven bleek pre-corona goed: gunstige geografische ligging, prima bereikbaarheid, gunstig belastingklimaat (ik bedoel hier niet voor brievenbusfirma's), stevige technologische basis en een gevarieerde arbeidsmarkt met weliswaar relatief hoge lonen, maar ook een stabiel arbeidsklimaat.

En toen kwam de coronacrisis. Wat betekent dat voor de vestiging van buitenlandse bedrijven op de korte én middellange termijn? De concurrentiepositie van Nederland oogt weinig veranderd. Disclaimers zijn uiteraard de duur van de wereldwijde lockdowns én de diepte van de recessie.

Als ik afga op internationale bronnen (UNCTAD, Site Selectors Guild) en onze eigen ervaringen is een krimp van 40 à 50 procent van buitenlandse nieuwvestigingen in Nederland goed denkbaar. Bedrijven hebben simpelweg minder geld voor nieuwe investeringen en vestigingen en zullen extra voorzichtig zijn met internationale expansie als ze op hun thuismarkten stevige klappen krijgen.

'Gelukkig' krijgt Nederland relatief weinig 'greenfield' fabrieken, want daar zijn de negatieve effecten het grootst, gezien de onderbroken waardeketens van componenten, subassemblies, intermediaire producten en klantgerede eindproducten. Voor sommige landen in Centraal- en Oost-Europa, waar veel buitenlandse concerns de afgelopen jaren fabrieken openden, wordt het gelag harder.

Natuurlijk zijn er ook sectoren die minder last hebben van de crisis of er juist van profiteren: farmaceutische en medisch-technologische bedrijven en e-commercevestigingen. Ook de toekomst van techprojecten zoals software-ontwikkelingscentra staat vermoedelijk niet onder druk: markten veroveren, gebruikmaken van internationale tech-ecosystemen en inspelen op talent pools zijn nog immer drijvende

krachten. In de afgelopen acht weken is wereldwijd de behoefte aan softwareontwikkelaars, kunstmatige-intelligentiespecialisten en bigdata-analisten nauwelijks gedaald.

En de distributiesector? Vooral partijen die de regionale en nationale markt bedienen groeien, maar nieuwe internationale bedrijven die vanuit Nederland Europa willen bedienen, zullen zich voorlopig minder vaak melden. De fysieke ruimte voor nieuwe distributievestigingen is bovendien beperkt, de arbeidsmarkt was tot voor kort krap en de stikstofdiscussies vertragen bouwprojecten.

Velen rekenen op re-shoring, ofwel het proces waarbij bedrijven zich met hun fabrieken vestigen in Europa, dan wel Nederland, door meer te letten op leverbetrouwbaarheid en robuuste productie- en logistieke ketens dan op productiekosten.

De afweging om zelf te blijven produceren of producten in te kopen in China versus vestiging in Europa is echter complexer dan velen denken. Niet alleen blijven de totale eindkosten voor de klant een rol spelen, maar ook de mate waarin een keten echt robuust is gemaakt. In een beademingsapparaat dat op de intensive care wordt gebruikt zitten bijvoorbeeld 650 onderdelen, die van een groot aantal toeleveranciers komen. Stel: de eindassemblagefabriek vestigt zich in Nederland, dan is de afhankelijkheid van al die componentenleveranciers niet erg verminderd.

Daarbij komt dat na covid-19 (weer) zal blijken dat de economische groei in Azië hoger is dan in Europa en Amerika, wat niet voor vestiging in de westerse wereld pleit. Covid-19 gaat – op weg naar economisch herstel – tot meer van dit soort inconvenient truths leiden, vrees ik.